

ABORDAREA INTER- ȘI TRANSDISCIPLINARĂ LA LECȚIILE DE EDUCAȚIE PENTRU SOCIETATE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC

THE INTER- AND TRANSDISCIPLINARY APPROACH AT THE LESSONS OF EDUCATION FOR SOCIETY IN TECHNICAL VOCATIONAL EDUCATION

Nadejda SCOBIOALĂ, grad didactic doi,
Colegiul Național de Comerț al ASEM, or. Chișinău,
[ORCID: 0000-0003-2214-4753](https://orcid.org/0000-0003-2214-4753)
nadejda.scobioala@gmail.com

Rodica PANAGUȚA, grad didactic unu,
Colegiul Național de Comerț al ASEM, or. Chișinău,
[ORCID: 0000-0003-2214-4753](https://orcid.org/0000-0003-2214-4753)
rodicapangu81@gmail.com

Margareta CEBOTARI, grad didactic superior,
Colegiul Național de Comerț al ASEM, or. Chișinău,
[ORCID: 0000-0003-2214-4753](https://orcid.org/0000-0003-2214-4753)
margareta.cebotari1@gmail.com

CZU: 377.014.4 DOI: 10.46727/c.03-04-11-2023.p298-303

Abstract

The inter- and transdisciplinary approach, that overreaches the disciplinary fragmentation limits with its disadvantages, offers a vision of the world and life, as competent as possible, and has as starting point the human nature with all its complexity and diverse forms of manifestation. This paper focuses on identifying the advantages integrated approach on the curriculum. The conclusion that emerges is the need context, the situations diversity, the interconditioning and multiple approaches, prerequisite conditions for understanding and anchoring in the real life.

Key-words: Interdisciplinarity, Transdisciplinarity, solving problems, integration into the community, project.

Inter și Transdisciplinaritatea, este un subiect deosebit de interesant atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic pentru că se referă la modul modern de abordare a unei lecții didactice în procesul de învățământ. Transdisciplinaritatea aplicată în instituțiile de învățământ, privește ceea ce se află în același timp între, înăuntrul și dincolo de orice disciplină, finalitatea ei fiind înțelegerea lumii prezente și de aici va rezulta unitatea cunoașterii; această finalitate nu se poate înscrie și în cercetarea disciplinară.

Într-o societate cu o explozie informațională și o dezvoltare puternică a tehnologiilor, organizarea învățării clasice este insuficientă. Omul contemporan solicită să parcurgă o învățare dincolo de discipline, un curriculum integrat, care poate fi mai aproape de nevoile lui. Rezolvarea problemelor concrete din viața cotidiană, indiferent de gradul de complexitate pe care îl au, implică apelul la cunoștințe, deprinderi, competențe ce nu pot fi delimitate în sfera de cuprindere a unui obiect de studiu sau altul.

Această dinamică ascendentă a creat un șir de provocări complexe în toate sferile de activitate umană – socială, ecologică, politică, umanitară etc., care se intersectează și se completează reciproc, devenind interdependente și indispensabile. Pentru a răspunde acestor provocări și schimbări, urmează să fie identificate soluții relevante, punând accentul pe educație, inclusiv prin adoptarea de noi politici și acte normative.

Confruntarea științelor cu aspectele complexe ale realității au determinat stabilirea de legături între discipline, așa cum există între fapte, oameni, culturi, religii, geosfere. Satisfacerea nevoii de construire a unor punți de legătură între diferite discipline s-a concretizat prin apariția în secolul al XX-lea a pluridisciplinarității, interdisciplinarității și transdisciplinarității. Cercetările științifice multi-, inter- și transdisciplinare nu sunt opuse, ci complementare, deoarece au ca obiectiv comun înțelegerea profundă a realității. Prin abordările inter- și transdisciplinare, elevii au prilejul să-și extindă viziunea asupra vieții și universului [6, p. 95].

În învățământul profesional tehnic se accentuează tendințele de integrare a componentelor conținutului curricular, or, niciuna dintre discipline nu poate de sine stătător să asigure pe deplin formarea de competențe pentru un anumit domeniu. Abordarea integrată a conținuturilor creează un mediu favorabil pentru studiu, dezvoltă creativitatea și abilitatea elevului de a selecta și procesa informația, asigură formarea competenței de cunoaștere științifică în context inter- și transdisciplinar, devenind o prioritate educațională.

Cel mai puternic argument pentru interdisciplinaritate este chiar faptul că viața nu e împărțită pe discipline, menționa J. Moffett. Interdisciplinaritatea este interacțiunea existentă între două sau mai multe discipline, care se realizează pornindu-se de la simpla comunicare de idei până la integrarea conceptelor fundamentale privind epistemologia, terminologia, metodologia, procedeele, datele și orientarea cercetării. Organizarea interdisciplinară constă în selectarea unui domeniu din mediul natural și social și gruparea cunoștințelor derivate din diferite discipline științifice în funcție de relevanța lor pentru cunoașterea integrală și acțiunea umană asupra domeniului respectiv. **Eroare! Fără sursă de referință.** [1, p.19]

Problema interdisciplinarității într-un document pregătit al unei reuniuni UNESCO este pusă în următorii termeni: „Există numeroși factori care subliniază că interdisciplinaritatea a devenit o necesitate și apare ca o consecință logică a integrării tuturor tipurilor de conținuturi în perspectiva educației permanente, iar marile probleme ale lumii contemporane, problematica economică, morală sau estetică se pretează în mod cu totul special la o tratare interdisciplinară”. [7, p.30]

Astfel, interdisciplinaritatea aprobă transferul de idei și conținuturi dintr-o disciplină în altă prin identificarea subiectelor comune mai multor discipline, asigurând, astfel, realizarea obiectivelor învățării și formarea competențelor:

- de luare a deciziilor;
- de rezolvare a problemelor;
- de integrare în comunitate;
- de utilizare a tehnicilor și metodelor de învățare eficientă etc.

Indiferent de materia de studiu, interdisciplinaritatea se realizează prin valorificarea unor strategii de predare-învățare bazate pe probleme. Prin abordare interdisciplinară, nici o disciplină din planul de învățământ nu este un domeniu închis; pot fi stabilite legături între discipline pe anumite segmente de conținut, facilitând transferul de cunoștințe pe orizontală. În acest mod se identifică răspunsuri la întrebări care nu pot fi găsite prin modalități sau abordări standard, închegându-se o imagine integrată asupra fenomenelor și proceselor studiate în cadrul diferitelor discipline din planul de învățământ și permițând aplicarea cu succes a cunoștințelor și abilităților dobândite în practică. În cazul promovării studiului integrat în activitatea didactică se pune în valoare atât materia de studiu, cât și informația dobândită din alte surse informaționale (excursia, internetul, vizită de studiu, proiectul etc.) ce contribuie în final la

lărgirea orizontului de cunoaștere al elevului, la edificarea unei personalități capabile să analizeze și să înțeleagă fenomenele, iar cunoștințele achiziționate în așa mod pot servi drept suport pentru însușirea de noi elemente de conținut. [7, p.31]

Abordarea transdisciplinară în învățământul profesional tehnic se impune din mai multe imperative: omul viitorului trebuie să fie capabil să facă față provocărilor cotidiene, să se poată adapta „din mers” să fie capabil de a se recalifica; în acest context, calificarea disciplinară nu mai este suficientă omului modern pentru a face față evoluției trepidante a societății, a științei, tehnicii și tehnologiei și, în al doilea rând, depinde de noi, profesorii, să facem obiectele predate cât mai plăcute elevilor noștri.

Abordarea inter și transdisciplinară aduce un suflu nou în educația contemporană, în acest mod, accentul cade pe elev, imaginea profesorului transmutându-se din aceea de transmițător de cunoștințe în coordonator al procesului de predare / învățare, iar elevul nu trebuie să mai fie receptor / memorator, obligat să „recite” fidel cunoștințele învățate, ci să înțeleagă, să folosească și să aplice conceptele într-o manieră transdisciplinară.

Transdisciplinaritatea reprezintă gradul cel mai înalt de integrare, mergând adesea până la fuziune, faza cea mai complexă și mai profundă a integrării [1, p.19], precum și o consolidare a cunoștințelor specifice diferitelor discipline, fiind centrată pe înțelegerea lumii reale, cu problemele sale complexe. Finalitatea învățării nu mai este cunoașterea disciplinei ca rezultat al demersului profesorului; este un proces mult mai complicat, cu multiple activități cognitive și orientate spre inserție profesională și socială. Abordarea transdisciplinară asigură formarea competențelor de specialitate, de autocunoaștere, sociale, morale, civice necesare pentru integrarea elevilor în lumea reală și angajarea cu succes în câmpul muncii. Profesorii care optează pentru organizarea activităților didactice cu caracter transdisciplinar manifestă formare și experiență psihopedagogică și de specialitate, pentru a fi capabili să proiecteze conținuturi prin care sunt puse în evidență legăturile dintre discipline. Informațiile asimilate de elevi la aceste ore, precum și la activitățile extrașcolare generează mecanisme de transformare a cunoștințelor teoretice în competențe profesionale. [7, p.31]

Procesul de implementare a inter- și transdisciplinarității este recomandat în Curriculumul disciplinar la Educație pentru societate în învățământul profesional tehnic [3], de aceea e important să se regăsească și la etapa activităților de predare-învățare-evaluare, realizate în auditoriu sau extracurricular. Proiectul didactic trebuie să pună accentul pe mecanismele de transformare a cunoștințelor în competențe profesionale valoroase, pe o înțelegere cât mai bună de către elevi a conținuturilor. La disciplina *Educație pentru societate*, competențele specifice disciplinei sunt preluate din *Cadrul de referință al competențelor pentru cultură democratică*, adoptat de Consiliul Europei. Acestea cuprind 20 de valori, atitudini, abilități și elemente de cunoștințe și înțelegere critică [2]. Un rol important în cadrul acestei discipline, îi revin cunoștințelor și înțelegerii critice referitoare la economie, mediu și sustenabilitate.

Astfel, probleme referitoare la mediu, pot fi abordate de către elevi în cadrul unității: *Învățarea bazată pe proiect: Dezbaterea - un instrument democratic. Organizarea unei competiții de dezbateri* (anul I). În decursul a mai multor lecții elevii se vor familiariza cu dezbaterile și cu subiectele controversate; vor stabili formatul și regulile competiției de dezbateri; vor identifica temele de dezbateri [3, p.19]. Aici elevii pot identifica și alege pentru desfășurarea competiției de dezbateri o serie de teme legate de ecologie. Protecția mediului pentru Republica Moldova este mai importantă decât dezvoltarea economică; ar trebui să se

interzică extragerea uraniului; tăierea pădurilor în Republica Moldova ar trebui limitată la maximum; utilizarea incompetentă a substanțelor chimice în agricultură pune în pericol sănătatea oamenilor etc.[5, p.35]

După identificarea unei teme pentru dezbateri legate de ecologie, urmează documentarea din diferite surse informaționale și pregătirea echipelor pentru competiție. Formatul competiției de dezbateri îl pot alege elevii ori poate fi propus de profesor. Elaborarea, prezentarea, critica și reformularea argumentelor în timpul dezbaterilor constituie un lucru pe cât de dificil pe atât de interesant, deoarece argumentele sânt principalele instrumente de apărare a propriului punct de vedere și de respingere a viziunii oponentului. Se poate afirma cu certitudine că numai cel ce posedă arta argumentării are șorți de izbândă în cadrul discuțiilor. Activitatea de dezbateri îi ajută pe elevi să înțeleagă legătura dintre diferite discipline de studiu, dintre acestea și lumea din afara școlii; le oferă posibilitatea să se autoorganizeze și să-și autoconducă procesul de educație; îi pune în contact nemijlocit cu comunitatea și problemele acesteia, îi încurajează să-și susțină în public opiniile, să poată analiza diverse fenomene din variate perspective [4, p.86].

La fel, probleme legate de protecția mediului pot fi abordate de elevi și în cadrul unității de învățare *Dilema sustenabilității* cât și în unitatea de învățare *Valorificarea patrimoniului cultural ca resursă de dezvoltare durabilă – învățare bazată pe proiect* (anul II). Astfel, elevii vor identifica și selecta problemele ecologice ale comunității pentru a fi studiate și soluționate. Ei trebuie să fie în măsură să își dezvolte cunoștințele, competențele și stilul de viață pentru a trăi într-un mod cât mai durabil, pentru a adopta noi modele de consum și a contribui la un viitor mai ecologic. Educația și formarea joacă un rol esențial în a-i ajuta pe cetățeni să treacă de la conștientizarea problemelor de mediu la acțiuni individuale și colective de protecție a mediului. Elevii pot selecta un obiect de patrimoniu natural care reprezintă monumentele naturale constituite de formațiuni fizice și biologice sau de grupări de asemenea formațiuni care au o valoare excepțională din punct de vedere estetic sau științific; formațiunile geologice și fiziografice și zonele strict delimitate constituind habitatul speciilor animale și vegetale amenințate, care au o valoare excepțională din punctul de vedere al științei sau al conservării; siturile naturale sau zonele naturale strict delimitate, care au o valoare excepțională din punct de vedere științific, al conservării sau al frumuseții naturale. Apoi pot să planifice și să realizeze un studiu și să întreprindă acțiuni de sensibilizare a opiniei publice privind valorificarea acestuia și pregătirea unei prezentări publice. [3, p.82].

Un rol important în dezvoltarea competențelor pentru o cultură democratică în cadrul disciplinei educație pentru societate, ocupă unitatea de învățare *Particip la rezolvarea problemelor comunității mele - învățare bazată pe proiect* (anul III). [3, p.70]. În cadrul acestei unități elevii vor identifica problemele din comunitate. Ei pot realiza un proiect de soluționare a unei probleme ecologice. Responsabilitatea și solidaritatea sunt valori pe care ni le însușim cel mai bine dacă le exersăm. Fiecare dintre cauzele în care elevii sunt implicați contribuie la transformarea lor în cetățenii responsabili și solidari cu cei din comunitatea lor, cetățenii pe care ni-i dorim atunci când vor fi adulți.

Exemplu:

Proiectul: Idei pentru dezvoltarea durabilă a comunității

Activități în grup:

a) Identificați probleme legate de deșeurile din comunitatea dvs? Care sunt riscurile deșeurilor în raport cu starea de sănătate a populației din localitate. Cum poate fi rezolvată

problema deșeurilor din localitatea dvs? Care deșeuri sunt reciclabile și ce se poate face în comunitate în acest sens?

b) Identificați ce obiecte culturale din comunitate ar putea prezenta interes pentru turiști? Ce se poate face ca comunitatea dvs să prezinte interes turistic?

c) Identificați resursele din comunitatea dvs și cum pot fie ele utilizate?

d) Examinați amenajarea estetică a localității dvs? Identificați ce se mai poate face în acest sens? etc.

e) Cum sunt relațiile dintre oameni? Ce succese și ce probleme există? Ce se poate face ?

Activitatea de învățare în baza proiectului este o abordare pedagogică relevantă în procesul de dezvoltare a competențelor pentru o cultură democratică, deoarece contribuie simultan la achiziționarea atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și înțelegerii critice și la formarea valorilor și atitudinilor. De asemenea, proiectul ca metodă de învățare, poate aborda o temă/ subiect într-un mod transcurent și transdisciplinar, elevii având oportunitatea de a decide/planifica procesul de creare a propriului produs. Pentru a observa și evalua manifestările competențelor pentru o cultură democratică se recomandă ca activitățile de învățare bazate pe proiect, să fie realizate în grupuri mici sau de toată grupa. [3, p.23].

Astfel putem sublinia că elaborarea și participarea elevilor în proiecte comunitare, privind protecția mediului înconjurător, dezbateri, contribuie la:

- îngrijirea și îmbunătățirea mediului;
- socializare;
- adoptarea unor obiceiuri sănătoase;
- îmbunătățirea stimei de sine;
- integrarea cunoștințelor din mai multe domenii (Educația socioumanistică și Matematică și Științe).
- generarea unei conștientizări mai ecologice a societății în ansamblu etc.

În concluzie conchidem că este necesară o abordare interdisciplinară a învățării pentru că, prin interferența metodelor, a disciplinelor în actul învățării, se creează o înțelegere profundă, logică a tot ceea ce ne înconjoară, iau naștere noi concepte și conștientizează elevul în ceea ce privește legăturile inedite și prolifrice între domeniile științifice. Iar abordarea transdisciplinară a învățării este întru-totul benefică, deoarece oferă elevilor posibilitatea de a se exprima pe ei înșiși, maximizează posibilitatea ca fiecare elev să învețe în ritmul propriu și să fie evaluat în raport cu performanța sa anterioară, oferă elevului posibilitatea de a se manifesta plenar în domeniile în care capacitățile sale sunt cele mai evidente. De asemenea, situează elevul în miezul acțiunii, rezervându-i un rol activ și principal: să imagineze, să construiască pe plan mental, să investigheze, să exploreze, să creeze, să transpună în practică, să-și valorizeze experiența cotidiană.

Bibliografie

1. Coropceanu E., Nedbaliuc R., Nedbaliuc B. Motivarea pentru instruire: *Biologie și chimie*. Chișinău: Elena V.I. SRL, 2011, 215 p.
2. Cadrul de referință al competențelor pentru cultură democratică. Context, concepte și model de competențe. Volumul 1. Consiliul Europei, 2018. ISBN 978-92-871-8573-0
3. Curriculum disciplinar la *Educație pentru societate* în învățământul profesional tehnic. Ministerul Educației și Cercetării, Chișinău, 2023, p. 25

4. Educație pentru societate. Ghidul profesorului. Clasa a X-a. Chișinău, 2020.
5. Repere metodologice de reconfigurare a învățării: Aria curriculară: *Educație socioumanistică*/ Viorel Bolduma, Alina Răileanu; coordonator: Franțuzan Ludmila; Ministerul Educației și Cercetării, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic. Chișinău: CEP UPSC, 2023. – 116 p.
6. BLANARI A. Abordarea inter-și transdisciplinară la orele de limba și literatura română. În: Materialele conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională „*Educația în fața noilor provocări*” Volumul I, UST, Chișinău, 2021, 363 p. ISBN 978-9975-76-371-4.
7. PETRIC I. Abordarea inter- și transdisciplinară în contextul curriculumului pentru învățământul profesional tehnic. *Didactica Pro...*, Nr. 6 (130) 2021, p.30-32